

Յղիւթիւնը կամ ծոցուորութիւնը հիւանդութիւն մը չէ, հասրա կանանց մարմինին առողջութե մէջ կատարելաւ մէկ պաշտօնը կամ գործքն է: Ինտութիւնը՝ առողջ յղի կնկան մը ու յղի չըլլող կնկան մէջ միտին առատորբութիւնը

իւր կառավարութիւնը՝ բայց յայտնին կը յայտնէ մեզ թէ, ըստ իւր դատողութեան այս հիմունքը կը ծագին նախագործութեան սկզբունքներէն և հաստատուն ու տեղական հաշտութեան մը հարկաւոր պայմաններն են, հետեւաբար կը ծանուցանէ մեզ թէ ինքը ևս այս պաշտօնացի վրայ կատարելապէս հաստատուն կը մնայ և թէ կերպապէս պարտաւորեալ է արեւմտեան տէրութեանց առջև, որպէսզի ուրիշ որ և իցէ հիմունք վրայ չեղանադրէ մեր հետը :

Այս պարագայից մէջ անսօսուող է մեզի համար՝ քննել և տեսնել այնպիսի պայմաններ, զորոնք թէև ընդունելու կառավարկէն մեզ, բայց և այնպէս շարժուն և փոփոխական կը համարին : Դարձեալ անօգուտ է մեզ քննել այնպիսի պայմաններ, որ եթէ անփոփոխ ևս մնալու ըլլան ինչպէս որ առաջարկուած են մեզ այժմ, պիտի ենթադրուի թէ Ռուսիան արդէն տկարացեալ է երկար պատերազմի մը յոգնութենէն : Այլ և եթէ դէպքերուն վաղանցուկ զօրութիւնը ևս պարտաւորեալ ըլլար զմեզ ընդունիլ նոյն պայմանները, անով՝ փոխանակ հաստատուն և սանաւանդ տեղական խաղաղութիւն մը ապա հովանէր և լարուպիտ, ինչպէս Վատրիոյ կառավարութիւնը կերեւի թէ կը կարծէ, ընդհակառակն նոյն խաղաղութիւնը անվերջանալի չի թուութեանց ներքեւ պիտի դրուի : Ռուսաց կայսրը իւր հաճութիւնը տալով նախագործութեան մէջ յիշուած սկզբունքը, դիտաւորութիւն չունէր ամենեւին այնպիսի նշանակութիւն տալ անոնց, ինչպէս որ այժմ կուտան :

Այնքան զոհ՝ զոր պատրաստ էինք ընելու Վատրիոյ և Գերմանիոյ մասնաւոր օգտիցը համար՝ առանց փոխարինութեան մնալով Վատրիոյ կողմանէ, և այս տէրութիւնը փոխանակ մեր ընելու զոհին պատճառաւ միջոց մը գտնելու իւր մինչև յայժմ յանձն առած պարտաւորութիւնները վրայէն ձգելու, արժան համարեցաւ ընդհակառակն միաւորել մեզ թշնամի եղող տէրութեանց հետ աւելի զօրաւոր և աւելի ընդարձակ պարտաւորութիւններով, ուստի կը ցուցնէ մեծապէս որ չեմք կրնար իւր վերջին ծանուցագրոյն պատասխան տալ : Կրկնեմք թէ այժմեան մեր կացութեան մէջ մեր պատուոյն համաձայն եղած ամէն զիջումները ի դուրս դրինք, և մեր մտերմ ու խաղաղասէր դիտաւորութիւնները չընդունուելով, ուրիշ բան չմնար մեզ ընելու բայց միայն ակամայ հետեւիլ այն ճանապարհին որուն մէջ գրեթէ զմեզ նոյն իսկ մեր հակառակորդները . այսինքն թողուլ, ինչպէս իրենք կը թողուն, որ պատերազմին դիպուածական յաջողութեամբ վճռեն գեպանախոսութեանց հիմը :

Վատրիոյ կառավարութեանը արդէն իմաց տրուած է թէ միմիայն զինուորական մեր հար-

կաւորութեանցը պատճառաւ՝ Ռուսաց կայսրը արժան համարեցաւ հրաման տալ իւր զօրացը Փրուսիա գետոյն ետեւը քաշուիլ : Ռուսի մեր սահմանաց մէջ վերստին մտնելով և պաշտպանողական ընթացք մը բռնելով, պիտի սպասեմք այս կացութեան մէջ այնպիսի արդարացի առաջարկութեանց, որ թոյլ տան մեզ հաշտութեան համար ունեցած մեր փոփոխ դիտաւորութեան արժանաւորութեանը և մեր քաղաքական օգտիցը, զգուշանալով կամաւ գրգռել չի թուութեանց առում մը, բայց միանգամայն որոշեալ ըլլալով մեր երկիրը հաստատուն մտք պաշտպանել ընդդէմ օտար յարձակման մը, որ կողմէն որ գալու ըլլայ :

Կընդգրկեմ որ Զեր Վսեմութիւնը բարեհաճի հաղորդելու առաջին պաշտօնական նամակը Պուլ կոմսին (Վատրիոյ արտաքին պաշտօնէին) : Ինկաւարութեան զհաւաստի ակնածական յարգանք իմաց : ՏԸ ՆԵՍԸԱՌՈՏ

— Վէնայի մէջ ընդհանրապէս կը կարծեն եղբ. թէ Վէնայի պաշտօնի գէտեղած յարձակումը պիտի չարգելու զինուորական գործողութիւնները, որ առաջարկուած են Վատրիոյ գէտ ըլլալու : Եւ որպէսզի զինի դուրսելու թէ դաշնակից նաւատորմիները Վէնայի պաշտօնի բերդերը պիտի քանդեն և Ռուսաց նաւերը պիտի այրեն, իսկ իսկ ծովեզերքը գտնուած ամէն ամբողջութեանց և թէ Օտէսայի ամբողջութիւնները անգամ պիտի չխնայուին :

Ուրիշ գաղղիներն օրագիր մը Վի Կիւ Վիլա ըստած, կը գրէ թէ զիարդ և իցէ, դաշնակից նաւատորմաց կողմանէ այցելութիւն մը պիտի ըլլայ Օտէսային . քանզի այս երեւելի քաղաքը՝ փոխանակ առեւտրական խաղաղասէր քաղաք մը ըլլալու, այնպիսի կերպիւ ամրացաւ, որ անոր զինուորական ծանրակշիռ վիճակը դաշնակից զօրապետաց ուշադրութիւնը իւր վրայ հրաւիրեց և հետեւաբար որ և իցէ խորհրդածութիւն մը պիտի չխնայ արգելուլ իր խաղաղութիւնը յիշեալ քաղաքին դէմ : Եթէ նոյն ինքն Օտէսայի կառավարութիւնը կը ցուցնէ ծանուցանել յայտարարական թղթով մը թէ գոցէ պիտի պարտաւորին այրել և քանդել քաղաքը, յայտնի է որ թշնամեաց նաւատորմիչը պարտաւոր չէ խնայել Ռուսաց կառավարութեան ստացուածոց, ի պատճառս որ անոնք մասնաւոր անձանց ըստացուածոց մէջ տեղը կը գտնուին :

Օտէսայէն հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտան Վէնայի Վիլա օրագրոյն :

«Վեր քաղաքին ժողովրդեան այժմեան կացութեանը վրայօք դադարաւոր մը տարու համար ձեզ, արժան համարեցի յուզարկել ձեզ յետա-

գայ յայտարարութիւնը, զոր ամէն փողոցաց անկիւնները կ'ալուցին :

«Վա բնակիչ (Օտէսայի) :

«Սամանակ առ ժամանակ թշնամին նորէն կը տեսնուի մեր քաղաքին մօտերը առաջընկէն աւելի մեծ ուժով : Սակայն մեք ևս զինուորական եմք և աղէկ պատրաստուած . ուստի մեծ դործունէութեամբ և ամենայն զօրութեամբ պիտի կրնանք դէմ դնել ցամաքը ելլելու փորձի մը մեր թշնամեաց կողմանէ : Սակայն թշնամիութեանը, որով թշնամեաց նաւերը կրնան ռմբակոծել զմեզ, շատ հեռու կերթան . բայց և այնպէս մի վայրէջք . քանզի ասոր դէմ ևս դարման կայ : Թրքած լաթեր և եղի մորթեր պատրաստ ունեցէք, և անոնցմով իսկոյն ծածկեցէք զհրաւից ռուսները, զորս թշնամին կրնայ նետել քաղաքին մէջ . այլև ջրով լեցուն ամաններ պատրաստ պահեցէք տանիքներուն վրայ, որպէսզի կարող ըլլաք մարելու զհրկիզութիւնը :

«Վերայ այս ամենայնի եթէ թշնամին ընդ պաշտպանութեամբ այնպիսի հեռու գաղաղութիւնութեաց, յամառութեամբ շարունակելու ըլլայ զպատերազմը, պիտի քաշուիմք ի թաղաւոր . բայց յառաջագոյն պիտի փոխակերպեմք զքաղաքը աւերակաց և միւրոյ կայտի մը, որպէսզի թշնամին ապաստանարան մը չի գտնայ . և վայ անոնց որ պիտի մնան յայնժամ և պիտի ջանան մարելու զհրդեհը :

«Օտէսա, 18-30 օգոստոսի 1854 :

«ԳԻՐԻԶԵՆՍԻՐԵՐՆ, Կառավարութիւն :

«Վերին է երեւակայել այս յայտարարութեանէն յառաջ եկած տպաւորութիւնը : Երբէն ցորենի պաշարաց մէկ մեծ մասը փոխադրեցաւ ի թաղաւոր, թշնամեաց տորմիլներուն նաւերը իբրեւ ոգի մը կանցնին մեր աչաց առջեւ . ուստի երեք օրէ ի վեր պահապան զօրքերը միշտ ոտքի վրայ են : Յուզմունքը վերջին աստիճան հասած է : Փողոցներուն սալաշատակները ըստ մեծի մասին քանդեցին և մեր քաղաքը՝ որ հաւանականաբար տահմանեալ է կործանման և աւարառութեան, խիստ սղորմի վիճակի մը մէջ կը գտնուի : Օրը քանի մը ժամ զինուորական կրթութիւն ընել կուտան ամէն բնակիչ, որ կարողութիւն ունին զէնք բռնելու :

«Ննենգոֆ հրամանատարին պատրաստութեց վրայ դատողութիւն ընելով, ծովեզերիայ քաղաքաց պաշտպանութիւնը խիստ յամառութեամբ պիտի ըլլայ, եթէ ուրիշ բարձրագոյն հրաման գալու չլլայ : Պահապան զօրքերը յուզարկեցին որ Վալիանսք, Վաքսելթ, Վէքսանարովք և ուրիշ քաղաքները գտնուած դատապարտեալ կայանաւորները բերեն, և գործածեն ի շինութիւն ամբողջութեանց ծովեզերաց և յետ այնորիկ ազատ թողուլ զանոնք, եթէ անհրաժեշտ հարկ

գրած է՝ որ յղին աւելի զգայուն կը ըլլայ . ասոր օգուտն ալ ան է որ ասանկ կնիկը իր մարմնին անվնաս մնալուն համար աւելի հոգ ու խնամ կը կրտանի, ու զգուշութիւն կընէ՝ որ իրեն շատ ու զօրաւոր աղղեցութիւն ընող (վնաս տուող) բաներէն հեռու կենայ : Իսկ ասկից ի գաւտ՝ յղին կնիկան մը կարօտութիւնները ըստ ամենայնի ուրիշ կանանց պէս է : Կնիկ մը՝ որ բնութե կանոնացը համաձայն ապրելու սովորէ է, իր ծոցուորութեանը ատենը իր ապրելու կերպը ու կարգը փոխելու ամենեւին հարկաւորութիւն չունի : Կնիկ մը իր յղութեան ժամանակը ապահովապէս անցընելու, զաւակաբերութեան ատենը շատ դժուարութիւն չեքաշելու, ու առողջ զաւակ ունենալով ուրախ և զուարթ մայր մը ըլլալու համար աս միջոցները պէտք է որ բանեցընէ . բանաւոր ու բարի քաղաքավարութիւն ունենայ, միայն զբաղած բայց զուարթ ըլլայ, կերակուրը չափով բայց բաւական ըլլալու չափ ուտէ, քունը չափաւոր ու բաւական ըլլայ, ուրիշ ամէն բաղձանքները կարգով ու չափով կատարէ . շարժումը (պտտումը) ու հանգիստը իրարու համեմատ կամ կարգաւորեալ ըլլայ . մէկ խօսքով ըսեմ, ամէն բանն անանկ ընէ, ինտոր ու ինչպիսի որ բնութիւնը կը պահանջէ :

Բայց յղին կնիկան մը ամենեւին աւելի վնասակար բանք զեն բերելու բաներէն վախնալ, ու անոնց համար հոգի ու մտմտութիւն մէջ ըլլալն է :

Այս հոգը ու մտմտութեան խեղճ կնիկը միշտ սրտաւորութեան ու սուկալի անհանգստութեան մէջ կըլուսեն . ասով իր զգայութիւնը, որնոր արդէն մեծ ու զօրաւոր է, չափէ աւելի կը քաշուի կանայ : Կնիկը պղտիկ պատճառ կամ գրգռու մը իր վրան մեծ աղղեցութիւն կընէ, բանի մը վրայ քիչ մը գծկամակիլ կամ բարկանալով զինքը տակնու վրայ կընէ, քիչ մը վախը մեծ սուկում կը բերէ, ու ասանկով ան վնասը, որնոր ինքը իր մտմտութեամբ գլխէն պակնցընելու կաշտաւոր, իր անձին և ունեցած զաւկին համար աւելի կը մեծնայ : Ռուսի մայր ըլլողը պէտք է որ հանդարտ ու հանգիստ սրտով խալրի, ու ամէն վնասակար աղղեցութիւններէն կամ պատճառներէն մէկդի կենայ . ու թէ որ յանկարծակի անյարմար ու վնասակար բան մը իրեն կը պատահի՝ սրտտուութիւնով ու առանց չիտթելու դէմ կենայ . ու սուկալի գիտնայ թէ որքա՞ն աւելի ան բանը կարճամարհէ ու բանի տեղ չի գնէր, այնչափ քիչ անոր վնասը կը տեսնէ :

Հոգւոյ հանգարտութիւնը, կամ ներքին խաղաղութիւնը ու հանգիստը՝ մարդուս պինդ առջի ու մեծ երջանկութիւնը, ուրիշ ամէն վայելմանքներուն և ուրախութիւններուն հիմը, ու առողջութիւնը և կենանքը երկայնի ատեն անվնաս պահելու խիստ զօրաւոր միջոցն է : Հոգւոյ հանգարտութիւնը մարմնին ամէն գործքերը աղէկ կատարելու կօքնէ, ինչու որ աս գործքե-

րուն ամէնեւ ալ հանգարտ ու ինք իրեն գոհ ըլլող մտքին աղղեցութեանը տակը իրարու հետ կատարեալ հաւատարմութեամբ ևս կապ մը ունին, ու աղէկ կարգով ու զօրութեամբ միշտ յառաջ կըլտան : Իսկ կիրքերը, հոգիին ալէկոծութիւնները կամ խռովութիւնները, ու լքումը կամ վնասութիւնը ու սրտաբերկութիւնը կնից պինդ մեծ թշնամիներն են . ասոնք ըզերուն գործունէութիւնը կամ գործիլ կանոնաւոր կարգէն դուրս հանելով կամ շփոթելով, կամ չափէ աւելի սաստիկացնելով՝ կնից աղբիւրը վտանգի մէջ կը ձգեն, որովհետեւ ըզեր կնից արմատն են, ու անոնց գործունէութիւնը որքա՞ն աւելի կամ պակաս է, կեանքն ու յայնչափ աւելի երկայն կամ կարճ, առողջ կամ վատառողջ կը ըլլայ : Եւ մօրը քաշած ցաւերէն ու նեղութիւնէն՝ զաւկին սնանելուն, կանոնաւոր կաղմութեանը, աճելուն ու աղղեցութեանը որքա՞ն մեծ վնաս գալու յայտնի կերպով, երբ որ կը յիշենք որ զաւակը միայն մօրը հիւթերէն կը սնանի ու կը կաղմակերպի : Ռուսի թէ որ մայր մը իր զաւկին ինչ որ ի բնութեանէ տալու պարտական է՝ իրօք տալ կուզէ նէ՝ պէտք է որ իր առջի ու անսնորհիւն (փոքրիկ) հոգը ու ջանքը իր կեանքը գոհ ու հանգարտ սրտով անցընելու ըլլայ : Աս սրտի կամ մտքի հանգարտութիւնը իրաւի յղին կնիկան մը համար շատ դժուարաւ ստանալի բան մըն է, որովհետեւ յղութիւնը



